

COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

GHEORGHE SĂSĂRMAN
VIRGIL GHEORGHIU

367

367

GHEORGHE SĂSĂRMAN

ASTITOT

VIRGIL GHEORGHIU

ULTIMII COBOLZI

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta-desen: VICTOR WEGEMANN
Desene interioare: CORNELIU BÂRSAN
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE

Povestitorul, conservator al unei rezervații menite să regenereze speciile — aflate pe cale de dispariție — ale regnului animal terestru, descinde în orașul Iprurar, solicitînd o consultație medicală pentru favorita sa, mangusta albă, care suferă de o boală ciudată. Cu acest prilej face o vizită prietenului său din adolescență Emnonun, pe care nu-l mai văzuse de foarte mulți ani și recunoaște — în persoana soției acestuia, Uklelil, — iubirea nemărturisită din anii de liceu. După un timp, răspunzînd invitației sale formale, Uklelil îi întoarce vizita ; ea precizează că, reținut de treburi urgente, Emnonun urmează să sosească mai tîrziu. Cîteva zile, ei cutreieră rezervația, supraveghind animalele care, în prezența conservatorului, se arată foarte blînde. Un braconier tulbură cu încăpățînare liniștea rezervației, dar, bun cunoscător al locurilor, reușește mereu să scape neobservat. O vînătoare de lei îi aduce însă sfîrșitul : o fiară, rănită numai, îl urmărește și-l răpune în timp ce el încerca să se strecoare din nou „printre degetele" paznicului. Braconierul se dovedește a fi tocmai comisarul de poliție. Impresionată, Uklelil îl roagă pe povestitor să-i țină, noaptea, de urît. În intimitatea care se creează astfel între cei doi eroi, el își mărturisește iubirea. Uklelil îi face, la rîndul ei, o mărturisire : fugise de acasă, își părăsise soțul, care o osîndise la singurătate și o lipsea de cel mai mic semn de atenție. Înțelegînd că declarația lui o înseninase, povestitorul se înapoiază la el în cameră.

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XVI
1 martie 1970

GHEORGHE SĂSĂRMAN

ASTITOT

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

6.

În dimineaţa următoare la „cabană" au sosit cîţiva poliţişti, în frunte cu locţiitorul comisarului, ca să-şi ridice mortul. Cum era şi firesc, ne-au pus o sumedenie de întrebări, au înregistrat cu grijă declaraţiile mele şi ale lui Uklelil, după care ne-au lăsat în pace. Am început pregătirile pentru incursiunea cotidiană, cînd ea mă opri spunîndu-mi, cu ochii plecaţi, dar pe un ton ferm:

— N-ai vrea să facem o pauză?

Avea, poate, dreptate. După cele întîmplate în ajun, tot farmecul idilic al plimbărilor noastre pierise. Totuşi, trebuia să-mi fac meseria. I-am propus să rămînă acasă.

— Nu m-ai înţeles, replică ea ridicînd privirea.

Mi-am amintit că şi cu o zi în urmă fusese stăpînită de o anumită nervozitate, care nu putea fi o simplă presimţire a celor ce aveau să se petreacă.

— Îmi face impresia că viaţa mea îţi pare... cum să spun... într-un fel plictisitoare.

Uklelil nu-mi răspunse, dar ghiceam din privirea ei că eram pe cale să pun degetul, cum s-ar zice, pe rană.

— Cam monotonă şi cam pustie, am insistat.

— De ce, animalele sînt foarte amuzante...

— Oamenii îţi lipsesc, Elil. Oamenii... Crezi că, dacă am sta amîndoi acasă, ar fi mai bine?

— M-am gîndit că am putea da o raită pînă în oraş.

Nu era nici o nenorocire dacă mi-aş fi îngăduit o zi de odihnă. Îndărătnicul şi abilul meu duşman se lăsase răpus de propria lui şiretenie. Urma să am parte de un răgaz considerabil pînă un altul ar fi cutezat să-i calce pe urme. La urma urmei, meritam o zi de destindere. Şi, chiar dacă eu nu, o merita Uklelil.

— De acord, i-am spus.

Se bucura ca un copil aflînd iarăși că țin seama de dorințele ei. Pentru ea, se vede, era ceva cu totul neobișnuit. Din nou am ajuns să mă întreb ce fel de om putea fi Emnonun ca să nu se lase înduplecat de rugămințile acestei făpturi atît de delicate, ce îl determinase să rămînă indiferent la suferințele ei.

Deși nu era decît o așezare de-a treia mînă, orașul era plin de lume. Ne-am lăsat caii la postul de poliție și am închiriat un automobil. Toată ziua ne-am învîrtit prin centru, vizionînd spectacole, consumînd răcoritoare și asistînd la cîteva competiții sportive. Cel mai bine ne-am distrat însă după-amiază, cînd am nimerit într-un veritabil parc de agrement. Se întîlneau aici cele mai felurite moduri de a-ți pierde vremea și banii — de la jocurile de noroc la vehicule destinate unor scurte plimbări aeriene pe curbele imponderabilității și de la fachiri și iluzioniști la cele mai noi distracții electronice. Am parcurs aproape întregul repertoriu, mai toată gama năzdrăvăniilor pe care îmbietorul parc ni le pusese la dispoziție. Se înserase. Rămăseseră numai cîteva pavilioane nevizitate, dintre care unul ne atrăsese de la început atenția, dar îl lăsaserăm la urmă, printr-o tacită înțelegere. Firma și reclamele care îl impresurau — neobișnuit de sobre în raport cu celelalte — spuneau ceva despre tainele viitorului. Se pare că aceste taine urmau să fie descifrate în pavilionul cu pricina, pentru oricine ar fi dorit-o și în schimbul unei sume destul de modeste. Dacă era să dai crezare inscripțiilor, afacerea ar fi fost rentabilă, avînd în vedere cîștigul considerabil de informație al celui care ajunge să-și cunoască destinul.

Ne-am decis să intrăm. Cînd sosi rîndul nostru, ne pomenirăm împinși în fața unui foarte complicat creier electronic. În primele clipe nu mi-am dat seama ce se petrece cu Uklelil. Abia după ce am simțit mîna ei căutîndu-mi instinctiv brațul ca să se sprijine și am privit-o, am constatat că fața ei încremenise de spaimă.

— Du-mă de aici, se rugă ea, îngropîndu-și brusc fruntea la pieptul meu.

Credeam că voi fi nevoit s-o port în brațe, dar avu tăria să meargă singură pînă la locul unde parcasem automobilul. Se rezema zdravăn de mine, dar se ținea dreaptă. Abia în automobil se lăsă moale în fotoliu și închise ochii. Nu pricepusem nimic, dar trebuia să iau o hotărîre. La „cabană" nu ne puteam întoarce. Am oprit la primul hotel și am cerut două camere. Uklelil își mai revenise, destul ca să se poată ține iarăși pe picioare. Am condus-o în camera ei și am comandat o gustare care s-o mai întremeze. Poate că efortul prelungit fusese de vină. Nu i-ar fi stricat, credeam eu, nici cîteva înghițituri dintr-o băutură tare, așa că am adăugat la comandă și o sticlă de coniac.

Uklelil stătea întinsă în pat, nemișcată, așa cum o așezasem. Ar fi trebuit să chem un medic. Am vrut să sun, dar m-am gîndit că o discuție cu hotelierul ar fi deranjat-o și mi-am spus că e mai bine să cobor eu. Îndată ce am pus mîna pe clanță, a deschis ochii și m-a oprit.

— Să chem un medic, i-am explicat.

— O, nu, nu e nevoie de medic.

— Nu înțeleg.

— A fost o reacție a nervilor mei. Mă cunosc.

— Odihnește-te, vorbim mai tîrziu.

— Acum mi-a trecut. Mi-e mai bine.

Nedumerirea mea era la fel de adîncă precum în prima clipă, cînd o văzusem pălind. Nimic nu-mi explica reacția ei, cu atît mai mult cu cît susținea că era de natură strict nervoasă. Totuși, nu îndrăzneam să-i pun nici o întrebare de teamă să nu-i provoc un nou șoc. Uklelil mă privea cu atenție, ghicindu-mi gîndul.

— Îți sînt datoare cu o explicație...

— Stai liniștită, i-am spus, nu-mi datorezi nimic.

Zîmbi.

— Nu face nimic. Simt eu nevoia să-ți spun. Poate că spunîndu-ți îmi va fi mai ușor. Poate voi învinge obsesia, rostindu-i numele, ca într-un descîntec.

Sunetul unui clopoțel o întrerupse. Băiatul intră, aducînd cele comandate. Turnă în pahare și se retrase. Am ciocnit și ne-am gustat coniacul. Era bunișor.

— Nu ți-am spus adevăratul motiv al plecării mele de acasă, reluă femeia, îmbujorată de cele cîteva înghițituri de băutură.

— Ba da, am protestat eu. Singurătatea, pustietatea acelei case pierdute în tumultul metropolei, lipsa prietenilor, indiferența lui... Mi-ai spus, cum să nu !

— Nu ți-am spus totul. Nu ți-am spus de unde se trăgeau toate acestea. Căci n-a fost întotdeauna așa : primul an de căsnicie a fost de-a dreptul minunat. În casa noastră veneau o mulțime de oameni, aveam prieteni buni, Emnonun era un soț, dacă nu desăvîrșit, măcar atent, sensibil, cu destule calități. Din cînd în cînd însă se adîncea în gînduri, se rupea de lume, devenea de neînțeles. Aceste ciudățenii s-au repetat tot mai des și curînd a ajuns să-și petreacă zile în șir în biroul său, unde nu-mi îngăduia să pătrund. Încetul cu încetul, oamenii au început să ne ocolească, prieteniile s-au răcit, ne-am înstrăinat unul de celălalt.

— Bine, dar de ce asta, am izbucnit eu, de ce ?

— Tocmai asta aș fi vrut să aflu. Mi se părea că în biroul lui se petrece un lucru misterios, ardeam de dorința de a ști ce anume, convinsă că totul mi se va lămuri imediat. Curiozitatea mea, ațîțată de consecințele tot mai apăsătoare ale izolării în care ne afundam, se dovedi mai tare decît toate oprelișttile. Am ales o zi în care el să nu fie acasă și am pătruns în birou. Spre mirarea mea, ușa nici măcar nu era încuiată, atît era de sigur că nu voi cuteza să-i ies din cuvînt. Cînd colo, ce să vezi, pe un perete întreg se lăfăia un uriaș creier electronic, în genul celui de astăzi, din parc, dar mult mai mare. Habar n-aveam cum apăruse acolo și nici dacă îl construise singur. De cum am intrat în birou, o voce metalică mă întîmpină : „Bună ziua, doamnă, numele meu este Astitot. Cu ce vă pot fi de folos ?" Îmi venea să rîd și îmi era ciudă în același timp și cu greu îmi puteam stăpîni tentația de a-l pocni pe Astitot în moalele capului cu un obiect cît mai tare cu putință. Norocul lui fu că nu știam prea bine pe unde se afla moalele capului său.

În fine, o rază de lumină! Reuşeam să întrezăresc pricina purtării ei stranii. Totuşi mai aveam încă multe de aflat pînă s-o înţeleg, dacă nu deplin, măcar într-un mod mulţumitor.

— Începusem să pricep că gestul meu este ireversibil, că jovialul robot înregistrase apariţia mea în birou. Dacă aş fi încercat să-l scot din funcţiune, treabă la care nici măcar nu mă pricepeam, n-aş fi făcut altceva decît să atrag atenţia asupră-mi. M-am decis să părăsesc imediat încăperea, sperînd ca astfel să reduc la minimum şansele lui Emnonun de a afla despre vizita mea. Mă simţeam ca eroina acelui gen de basme în care un întreg palat îi este lăsat în grijă, cu excepţia unei singure odăi, ferecate cu un lacăt de aur. Eu deschisesem lacătul şi aşteptam, pe jumătate speriată, pe jumătate amuzată, să mi se arate urmările înfricoşătoare promise. Aşteptam arhanghelul cu sabia cea de foc, dar uitasem că nu mă aflam nicidecum în paradis. La drept vorbind, nu prea mai aveam ce pierde.

În timp ce vorbea, pe faţă i se întipări din nou expresia aceea de sfîrşeală, atît de alarmantă. O urmăream, neştiind ce-ar fi fost mai bine: s-o întrerup sau s-o las să continue.

— Te-am plictisit?

— Dimpotrivă. Dar mă tem că te oboseşti prea mult.

— Atunci ascultă: Emnonun a aflat numaidecît trădarea. Astitot mă dăduse de gol. Din acel moment, soţul meu a încetat să-mi mai dea vreun semn că m-ar băga în seamă. Nu-mi adresa nici un cuvînt, nu-mi răspundea la întrebări şi, cum de multă vreme foştii prieteni ne ocoleau casa, m-am pomenit în miezul celei mai depline singurătăţi. Cînd mai ieşea în oraş — ceea ce se întîmpla acum extrem de rar — avea grijă să-şi ferece biroul. Uram de moarte făptura metalică adăpostită îndărătul uşii. Cred că aş fi fost în stare s-o distrug, s-o zdrobesc, să dau foc casei. Începusem chiar să-mi fac un plan şi eram pe punctul de a-l pune în aplicare. A urmat însă vizita ta, iar efectul ei a fost nemaipomenit. Niciodată nu mi-ar fi dat prin gînd pînă atunci de cîtă libertate dispune un om şi nici să mă folosesc de ea. Lucrurile pe care le povesteai m-au făcut să realizez faptul că trăiam ca închisă într-o cuşcă a grădinii zoologice, pe cînd alţii vieţuiesc în mediul lor, în legea lor, nestînjeniţi. Căpătasem parcă aripi, sau conştiinţa aripilor, descoperisem lumea de dincolo de cercul finit al orizontului şi atracţia ei irezistibilă. Totuşi mi-a fost destul de greu să-mi iau zborul. Prezenţa ta îl scosese pe Emnonun din muţenia lui. Renăscuse speranţa ca el să redevină cel de odinioară. Dar n-a fost decît o licărire, o ultimă licărire sărăcăcioasă de omenie. Zile în şir am aşteptat să văd pîlpîind în el o flacără inexistentă. O nouă convorbire cu Astitot mi-a relevat un lucru pe care soţul meu mi-l ascunsese cu străşnicie: pasiunea ta pentru mine. Intuiţia nu mă înşelase. Noapte de noapte am oscilat între tentaţia de a te urma şi obligaţia de a-i rămîne alături, de a mă strădui să nu-l părăsesc cît timp mai există o speranţă, oricît de mică. Pînă cînd o revoltă nemaistăpînită mă cuprinse: îmi îngropam într-un mormînt al tăcerii anii cei mai frumoşi. Împlineam 30

de ani. Încă puțin, și voi trece de culme. M-am decis. Emnonun era în biroul lui. Cînd am intrat, era complet absorbit de mînuirea unor aparate. Astitot însă mă luă în primire : „Bună ziua, doamnă, mă bucur să vă revăd". Am privit mînioasă în direcția robotului. „Îmi pare că nu mă prea simpatizați", constată acesta. M-am apropiat de Emnonun, care își vedea mai departe de treabă, și i-am strigat : „Plec !" „Ar fi păcat, îmi răspunse robotul. Aș fi vrut să vă cunosc mai bine. Dar aș fi jurat că așa avea să se-ntîmple." Bărbatul însă tăcea, netulburat, continuîndu-și munca. „Te

părăsesc !" — am spus atunci, pe un ton mai potolit. Eram gata să plîng, nu-mi venea să cred că fusesem în stare de atîta îndrăzneală, eram copleșită de năvalnica bucurie a eliberării și în același timp mă îneca durerea de a părăsi căminul în care îmi legănasem iluziile, camaradul de care îmi legasem visurile. Emnonun se răsuci pe jumătate și mă privi. Ochii lui cenușii erau complet lipsiți de expresie, semănînd înspăimîntător de mult cu ochii unui mort. N-a spus nimic. M-a fixat doar cu privirea, apoi s-a răsucit la loc și și-a reluat, cu gesturi precise, activitatea întreruptă. Cînd am ieșit din cameră, mi s-a părut că aud vocea metalică a lui Astitot : „Mai gîndește-te !" Eram însă convinsă că chibzuisem destul. Mi-am luat lucrurile și am plecat.

7.

M-am trezit tîrziu şi am rămas multă vreme în pat, cu ochii închişi. Eram stăpînit de sentimentul ambiguu de plăcută dezorientare cu care revii la realitate într-o cameră străină, după o lungă şedere acasă. Încercam să-mi reprezint, fără să ridic pleoapele, poziţia diferitelor obiecte folosite curent în mobilarea unei camere de hotel. Îmi aminteam crîmpeie de imagini intercalate printre rîndurile istorisirii din ajun a lui Uklelil. Cele povestite mă impresionaseră în chip neaşteptat. Sosirea ei mi se înfăţişa într-o nouă lumină. Mi-am dat seama imediat că făcusem prea puţin pentru ca ea să nu-şi regrete hotărîrea şi mi-am promis să repar micile greşeli comise din ignoranţă. Acum stăteam întins în pat, ştiam că soarele a răsărit demult, dar refuzam să deschid ochii, sperînd să prelungesc într-un întuneric aparent farmecul nopţii trecute.

În asemenea momente, mintea îmi este deosebit de mobilă, gîndurile mi se amestecă, amintirile capătă o fluiditate stranie, întîmplări petrecute numai cu cîteva ore în urmă părîndu-mi a data uneori din timpul copilăriei. În aceste retorte onirice distilam faptele care s-au perindat într-un iureş năprasnic din clipa în care Uklelil îşi isprăvise povestea. M-a oprit, la fel ca şi în urmă cu o zi, cînd să mă înapoiez în camera mea : avea nevoie de mine ori poate numai de o prezenţă.

— Să-mi aştern pe jos ? am întrebat-o.

M-a fulgerat cu un zîmbet tulburător. Ne-am privit în tăcere clipe lungi şi, biruindu-mă şi lăsîndu-mă biruit, nemaisuportînd aşteptarea, am sărutat-o. N-a fost nevoie să-mi aştern pe jos. Patul se dovedi a fi destul de încăpător, îmi dădeam seama de asta şi acum, fără să mă mişc şi fără să clintesc pleoapele. Patul fusese încăpător şi răbdător, iar eu îi dăruisem lui Uklelil cele mai năstruşnice diminutive : Luk, Lelia, Lili, Eli, Ile, Klio, I... Parfumul, descoperit în stropii duşului şi care era al trupului ei, parfumul ei îmi pătrunsese în toţi porii. Îl simţeam încă, învăluindu-mă, cu erotismul lui ermetic. Desigur, tocmai parfumul mă făcea să aştept cu ochii închişi un lucru nedefinit, neştiut, dar teribil de atrăgător. De n-ar fi fost suavul, perfidul parfum, n-aş fi rămas atîta vreme nemişcat, nepăsător la liniştea deplină a odăii. Iar cînd am înţeles, brusc, că sînt singur, şi am deschis ochii, şi am sărit ca ars din aşternut, eram sigur că Uklelil ajunsese departe, foarte departe de mine. Ba aveam chiar certitudinea că puteam bănui de la început că aşa avea să se întîmple. Era oare o răzbunare a sorţii în numele unei prietenii trădate ? Mă făcusem oare vinovat ? Oare iubirea n-are puterea de a preschimba trădarea într-un act de credinţă ? Iubirea... Poate că din partea ei nu fusese iubire. Poate ? Mai mult ca sigur. Dar aveam dreptul să lupt pentru a o dobîndi. Nu ştiam dacă aveam vreo şansă de reuşită, dar aveam dreptul să-ncerc. Încă nu încercasem. Noaptea petrecută împreună venise poate prea repede, nemeritată. Aşa se întîmplă de obicei cu lucrurile pe care ni le dorim, se împlinesc prea devreme sau prea tîrziu, aproape niciodată la timp. De aceea sînt atît de precare succesele noastre, atît de scurte bucuriile, atît de vremelnice izbînzile.

Am coborît în grabă. După spusele hotelierului, Uklelil plecase foarte devreme. La postul de poliție am găsit un singur cal, dovadă că ea se întorsese la „cabană". Am străbătut drumul în cea mai mare viteză, am sărit din spinarea calului zdrobit de galop și am urcat în fugă scările. Uklelil își strînsese lucrurile și mă aștepta.

— În sfîrșit, spuse ea pe un ton de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. De ce-ai întîrziat atît ?

Am rămas cu gura căscată, fără să știu dacă vorbește serios sau vrea să mă ia peste picior. Dacă era o glumă, îmi părea cam răutăcioasă.

— Cum, după ce pleci fără să mă trezești, fără să-mi lași un bilet măcar, o vorbă, o explicație ?

— Nu te mai enerva de pomană, stai jos și ascultă-mă ! Noi doi nu putem rămîne împreună...

— De ce ?

Știam foarte bine de ce, dar voiam s-o aud din gura ei.

— Pentru că n-aș suporta singurătatea. Aș pleca mai tîrziu și ar fi mai rău pentru amîndoi.

— Dar mi-e de-ajuns un cuvînt ca să las totul și să te însoțesc unde vei vrea. Ți-am spus doar că mi-am ales această singurătate în mod deliberat, ca să te uit, sau tocmai dimpotrivă. Dacă te am pe tine, nu mai vreau altceva.

— Te înșeli. Tot tu ziceai că nu poți suporta tensiunea vieții metropolitane. Nu mă poți urma printre oameni, acolo unde aș vrea să trăiesc. Ți-ai îndrăgit meseria. Te-ai schimbat tu însuți, te-ai rezidit în acest paradis zoologic.

— Exagerezi. O vorbă doar și dărîm totul, pentru a relua zidirea de la început, acolo unde mi-o vei cere.

Ne priveam în ochi, îndîrjiți, înfierbîntați, robiți de sentimentul apropierii inevitabile a deznodămîntului.

— Nu încerca să te amăgești, zise Uklelil. Nu poți relua viața de la zero nici chiar o singură dată. Îmi ceri o vorbă. Nu-mi cere nimic !

— Lasă-mă să încerc...

— Ar fi o prostie. Ne mințim, ne sugestionăm că sîntem tineri, atît de tineri încît totul ne stă în putință. Eu nu suport gîndul unui nou cămin, al unei noi tovărășii. Am ales și voi urma calea neantului, a libertății depline.

— Dar noaptea asta ? O noapte întreagă... O noapte fără sfîrșit ! De ce m-ai oprit lîngă tine ?

Aș fi vrut să-i spun vorbe grele, să-i arunc în obraz cele mai triviale cuvinte, cele mai nerușinate sudalme, s-o înjosesc, s-o umilesc. Aș fi vrut s-o înduplec, să-i cad la picioare, s-o rog să mai rămînă măcar o noapte, măcar o zi. Știam cît sînt de nedrept și cîtă recunoștință trebuie să-i port pentru noaptea aceea minunată, nemeritată, neumbrită de nici un gînd ascuns, pentru deplina ei dăruire. Nici un reproș n-ar fi trebuit să-mi coboare pe buze, știam că nu am dreptul s-o constrîng, să-i înlănțui zborul slobod în mreaja frazelor irevocabile.

Ea tăcea. Amintirea nopții trecute o făcu să se întunece.

— Nu-i bine că-mi spui asta...

— Știu, am îngînat eu. Dar nu pot să-mi înăbuș vorbele. Ai venit fără să te chem și ești liberă să pleci. Dar de ce ai venit? Dacă ai ales lumea, oamenii, tumultul vieții?

— Ești și tu o părticică a acestei lumi. Am pornit de aici și, poate, am să revin cîndva la tine. Dar nu acum, încă nu. Am trăit atît de puțin...

Întocmai cum credeam.

— Numai un braconier perfect, continuă femeia, poate fi un desăvîrșit comisar de poliție. Nu poți fi un soț model decît după ce ai deșertat pînă la fund cupa unui trai lipsit de constrîngeri. Sînt vinovată pentru Emnonun.

— Greșești. Nu există braconieri perfecți, ți-am dovedit-o. Apoi, cum poți admite, fie și în mod abstract, ca omul legii să fi fost primul care o calcă? Don Juan nu avea vocație de soț.

— Mă tem că nu vorbim aceeași limbă.

Uklelil își adună lucrurile și se îndreptă spre ușă.

— Ești decisă să pleci?

— Da.

— Te întorci acasă?

Mă privi într-un fel ciudat, surprinsă, dar nu contrariată și nu-mi răspunse numaidecît. Am ajutat-o să-și așeze bagajul pe cal și să se ridice în șa. Îmi spuse apoi:

— Casa mea e pretutindeni.

— Te conduc.

Nu se împotrivi. Am însoţit-o pînă în oraş, am dus-o la aeroport şi i-am scos un bilet pentru Iprurar. Mi-a mulţumit pentru găzduire şi mi-am dat seama că se străduia să-şi stăpînească şi să-şi ascundă emoţia despărţirii. Nu ne-am îmbrăţişat, n-am sărutat-o şi nici n-am întrebat dacă ne vom reîntîlni vreodată. I-am trimis doar un semn cu mîna, discret, cînd a urcat în avion. Am făcut calea întoarsă.

La „cabană" mă aştepta o surpriză: mangusta mea favorită începuse să-şi schimbe culoarea. În cîteva zile, din albă cum era se prefăcu într-o mangustă obişnuită, cenuşie, la fel ca toate celelalte.

8.

Iată-mă, aşadar, din nou în Ipru. La o săptămînă după ce mi-am anunţat demisia, înlocuitorul meu s-a prezentat la „cabană" şi i-am dat totul în primire. Mă aflu acum în faţa uşii lui Emnonun şi nu îndrăznesc să-mi fac cunoscută prezenţa. Înainte de a veni aici am făcut o vizită medicului de la grădina zoologică: n-a ştiut să-şi explice cele petrecute decît ca o urmare întîrziată a ciudatei boli de care suferise fosta mea favorită, mangusta cîndva albă. Nu prea sînt convins că are dreptate, dar în lipsa altei interpretări va trebui s-o iau de bună pe aceasta.

Stau deci în faţa uşii. Abia în aceste momente îmi dau seama că dificultatea de a-mi duce hotărîrea la îndeplinire începe cu o apăsare pe butonul roşu al avertizorului. Pînă aici totul a fost extrem de simplu. Trebuie, totuşi, să mă decid şi, cu o mişcare grăbită, apăs butonul. Aştept. Nu-mi răspunde nimeni. Repet operaţia. Inutil. Apăs insistent, fără să obţin vreun rezultat. Încerc uşa: e deschisă.

— Fie ce-o fi! îmi zic şi intru.

Casa pare pustie. Pe mobilier, praful s-a aşternut într-un strat gros de-un deget. Deduc că instalaţia de filtrare-condiţionare a aerului nu mai funcţionează. Dormitorul lui Uklelil arată aşa cum probabil l-a lăsat ea cînd plecase: dulapul răvăşit, sertarele scrinului deschise, haine aruncate de-a valma pe pat şi pe podea. Nu suport să-i privesc lenjeria abandonată astfel prafului şi nefiinţei. Întorc capul şi părăsesc încăperea. Bucătăria e invadată de vase nespălate, din care resturile de alimente, uscate sau înverzite de mucegai, emană o duhoare îngrozitoare. Deschid fereastra şi trec într-un vestibul, de aici în salon şi mă pomenesc în faţa unei uşi care se va dovedi a fi uşa biroului lui Emnonun. O deschid. O voce metalică, uşor de identificat mă întîmpină:

— Bună ziua, domnule! Numele meu este Astitot.

Îmi simt spinarea străbătută de un fior. Biroul, plin de cutii de conserve, goale, duhneşte greţos. În mijlocul cutiilor de conserve, instalat într-un fotoliu, îmbrăcat într-un costum soios şi cu gulerul cămăşii înnegrit de-a binelea, tronează Emnonun. Mă reped la fereastră şi o deschid larg. Aerul îmbîcsit al oraşului, care pătrunde acum într-un val rece, îmi pare de o prospeţime extraordinară. Răsuflu uşurat. Emnonun e scuturat de un acces de tuse. Îl examinez

mai atent: a slăbit mult de cînd l-am văzut ultima dată, fața i s-a uscat, ochii i s-au adîncit în orbite. Mă privește tăcut, fără a da semne că m-ar fi recunoscut. Vocea robotului se aude din nou:

— S-a schimbat mult, nu-i așa, domnule...

Îmi spune pe numele mic. Familiar, de parcă am fi copilărit împreună.

— Te surprinde că-ți spun pe nume? Te-am recunoscut numaidecît, de cum ai intrat pe ușă. Te așteptam.

Frazele sună nepotrivit, rostite de Astitot pe tonul acela metalic, inflexibil.

— Să nu te mire, Emnonun te aștepta și el.

— Da, te așteptam, spune, în sfîrșit, Emnonun, repetînd mecanic, cu o voce stinsă, afirmația robotului.

— Ei bine, zic, fără să-nțeleg nimic, am venit! Sînt aici.

— O cauți pe Uklelil, vorbi ca prin somn Emnonun. Te-a părăsit și o cauți. N-o vei întîlni. Dacă o vei întîlni, totuși, n-o vei recunoaște, atît de mult se va fi schimbat. Chiar dacă o vei recunoaște, n-o vei înțelege. Va fi mai bine să n-o mai întîlnești. Să n-o cauți.

Sînt uluit. De unde știe că Uklelil a fost la mine? Că m-a părăsit? Oare ea să fi trecut pe aici? Astitot îmi ghicește, iarăși, gîndurile:

— Nu, domnule, Uklelil n-a mai dat pe la noi. Era ușor de dedus unde pleacă și ce avea să se întîmple. Te așteptam, ți-am mai spus-o. Te așteptam din ziua în care Uklelil ne-a părăsit.

Un sentiment de nesiguranță, de teamă chiar, mă încearcă. Strania pereche pe care o am în față — un om și un robot, dar nu știu sigur care din doi e robotul și care e omul — mă fascinează și mă înspăimîntă totodată.

— Vă mulțumesc pentru sfaturi.

Vreau să plec. Mă apropii de ușă.

— Stai! strigă răgușit Emnonun, sărind în picioare.

Mă opresc. Doborîtă de efort, făptura lui famelică se lasă încet în fotoliu, ca plutind.

— Nu-i frumos, domnule, că vrei să ne părăsești, constată Astitot cu reproș. Noi te-am așteptat. Am avut foarte multă răbdare.

— Nu v-am rugat eu s-o faceți.

— Totuși nu se cuvine să pleci așa...

— Vei asista, îngînă Emnonun, învingîndu-și slăbiciunea, la o experiență unică. Vei fi martorul acestei experiențe.

— E ultimul lucru pe care ți-l cere un fost prieten, întărește Astitot. Rămîi!

Mi-e greu să refuz. Poate că, măcar în acest mod, îmi voi răscumpăra o parte din vină. Căci, fără îndoială, sînt vinovat față de ființa care mă privește cu ochii pierduți ca într-un coșmar. Rămîn, stăpînindu-mi senzația de insecuritate.

— Fie cum vreți!

— Astitot este produsul meu, începe Emnonun să-și expună prelegerea.

— Se spune că nimeni nu poate fi propria sa cauză, completă Astitot. Eu unul am anumite rezerve în această privință.

— Astitot este creația mea, repetă Emnonun. Pînă în clipa de față, eu singur dețin secretul. Eu singur știu de ce l-am creat. Nici

lui nu i-am mărturisit-o încă. Dimpotrivă, i-am ascuns cu străşnicie scopul urmărit.

Vocea metalică a „odraslei" îl întrerupe :

— Te înşeli, scumpul meu creator. Am bănuit de multă vreme ce planuri urzeşti şi mă amuza să văd cît eşti de misterios.

— Astitot nu ştie încă. El crede că ştie, dar nu ştie.

— Ba te asigur că ştiu. Eşti convins că nu ştiu, dar te înşeli. M-a distrat grozav să ghicesc şi eram sigur că va veni o zi cînd mă vei supune unui test decisiv, cînd îmi vei pune o întrebare hotărîtoare. Am ghicit nu numai răspunsul, dar şi întrebarea pe care mi-o vei pune. Nu-i aşa că e nostim ? E cît se poate de nostim.

Eu unul nu pricep nimic din acest dialog, la care asist neputincios, ignorînd cu desăvîrşire resorturile ascunse ale mecanismului. Văd doar că Emnonun păleşte :

— Ce vrea să spună ? murmură el. Ce vrea să spună...

— E cît se poate de simplu. M-ai creat ca să răspund la orice întrebare. Absolut la orice întrebare mi s-ar pune !

— Aşa e ! exclamă Emnonun. A ghicit... Ştie !

— Mi-ai inoculat toată cunoaşterea omenească, pentru a mă face apt să răspund la orice întrebare. Era imposibil să nu-mi dau seama. Iar experimentul unic, testul decisiv urma să fie tocmai întrebarea : „Pentru ce a fost creat Astitot ?"

— Am ratat experimentul, geme Emnonun.

Îmi făcusem o altă părere ascultîndu-i. Cred, dimpotrivă, că experimentul a reuşit, că a fost un test formidabil, la care Astitot s-a supus din proprie iniţiativă.

— Testul pretinde o întrebare neprevăzută, cu un răspuns imprevizibil pentru cel chestionat. Astitot m-a păcălit...

— Te-ai păcălit singur, dragul meu Emnonun.

— Tot una... Trebuie găsită întrebarea! Trebuie găsită întrebarea...

Zdrobit, abia mişcîndu-şi buzele, Emnonun repetă obsedat aceste trei cuvinte. Repetă cuvintele automat, fără intonaţie, ca un crainic într-o aerogară. Acum s-a oprit şi priveşte fix, într-un punct, încremenit ca o păpuşă uriaşă de ceară. Astitot rosteşte :

— E greu să găseşti întrebarea cea mai dificilă atunci cînd toate îţi sînt cunoscute. E greu, Emnonun, căci tu însuţi ai putea răspunde la fel de uşor la orice întrebare. Creîndu-mă, te-ai modelat tu însuţi.

Simt că nu pot continua să asist la acest dialog, purtat între doi roboţi. Lumea roboţilor, cînd nu mă lasă indiferent, nu face decît să mă sperie. Mă apropii încet de uşă. Răsucesc clanţa.

— Trebuie găsită întrebarea ! repetă Emnonun cele trei cuvinte, ca pe o comandă destinată unei maşini programate.

Şi în clipa în care închid uşa după mine, de dincolo de timbrul metalic, pătrunzător al vorbelor lui Astitot, îmi atrage atenţia vibraţia omenească a replicii sale :

— La ce ţi-ar mai folosi oare ?...

VIRGIL GHEORGHIU

Distins poet şi muzician, Virgil Gheorghiu s-a aplecat cu o spontană rîvnă spre genul fanteziei majore cultivat de colecţia noastră. Povestirile lui fantastice sînt, toate, cutreierate de un suflu liric, la zenitul unei vieţi cenuşii, cotidiene revelîndu-se o lume stranie : inaccesibila planetă Uidenva din nuvela „Acul de cravată" (Colecţia nr. 285) sau „Insula Poseidonia" (Colecţia nr. 317). În „Ultimii cobolzi" este parafrazată ştiinţifico-fantastic o temă luată din mitologia nordică.

ULTIMII COBOLZI

otdeauna lăsam fratelui meu iniţiativa în alegerea itinerarului de vară. Am adormit în Trabant. M-am trezit la Tulcea. Visasem Mangalia. Fie şi Tulcea.

După parcarea maşinii, ne-am decis să vizităm Sf. Gheorghe. Imaginea rămasă din clasele primare, ori de cîte ori spun şi astăzi „braţul Sf. Gheorghe" văd pe sfînt omorînd balaurul.

În excursia aceasta, în adevăr că braţul de apă dunărean mi-a ucis tot visul şi aşteptările mele, nu numai prin enervanţii ţînţari, strategi ai pielii umane, dar şi prin comportarea bruftuitoare a personalului de pe vapor. Din fericire, toate mizeriile suportate cu greu au fost răscumpărate de o întîmplare ieşită din comun, aproape incredibilă, ivită în acel tîrguşor uitat parcă la marginea lumii. Dar să nu anticipez.

Rămas ca un punct sub focarul lentilei solare, l-am întrebat pe moşul cu paza automobilelor cum stăm cu găzduirea la Sf. Gheorghe.

— Bune hoteluri, ia spune, moşule ?

— Vai de mine, tovărăşele ! E unul de lux, o grozăvie ! În centru, cu scară de marmură şi covor pe mijloc. Hotel „Casa omului". D'apoi cum !

— Frumos nume i-a dat !

— Apăi aşa. Casa omului. Şi ieftin, mamă-mamă ! Vreo zece lei noaptea. Chilipir, conchise moşul c-un zîmbet fugar, al cărui sens îmi scăpase atunci.

— Bravo, îi răspunsei. Aşa, da ! Şi începui să laud directia hotelurilor, administraţia regiunii şi toate forurile care au milă de nenorociţii debarcati de pe vapor.

Pe la orele 13, am intrat la grămadă pe vasul „Herculane". Familia mea şi-a lungit spinarea pe punte, practicînd pentru prima oară în România yoga dobrogeană Navrom. Eu, fript de sete, am

golit butoiul verzui de pe punte, plin cu apă de Dunăre. După unsprezece ceasuri de oase zob, am atins un ponton. Sub un bec atins de conjunctivită, foiau siluete negre. Era Sf. Gheorghe.

— Mă rog matale, care ești acolo, pe unde-i hotelul „Casa omului" ? S-a stîrnit un rîs de prăpădenie. S-auzea cum își bat mîinile de genunchi.

— Ce hotel ? Care hotel ? Cine-a rîs de dv. ? Noi sîntem Casa omului ! Casele oamenilor ! Poftiți la noi ! Avem camere. Ne-au înconjurat ca la urs. Se porni o licitație. De după un fanar, o umbră vorbi :

— Treizeci de lei noaptea. Stau aproape. O urmarăm printr-un praf de pustie. Odaia avea răcoare, păianjeni și miros de cherhana. La trasul ciorapilor lumina s-a stins, pentru că-n Sf. Gheorghe uzina se oprește la ora unu. Frigiderele se dezgheață și televizoarele n-au imagini.

Soarele dimineții apăru și ne încălecă grumazul. Sete și uscăciune. Gazda pleca și venea cu donițe pe umeri. Le umplea la marginea mîloasă a canalului. Braga o turna în borcane. Uram toate apele din lume, valurile sub toate formele, călătoriile pe mare, poezia largurilor, cu ferocele subiectivism al omului tînjind după un pahar cu apă limpede și rece. Am luat-o spre unicul bufet din „centru", spre bufetul „Razelm". Nici urmă de sifon sau gheață. Numai sticle de țuică, înfierbîntate la soare.

Cu gura ca a peștetului pe uscat, m-am lipit de o bancă, lăsîndu-mă greu, moleșit. În spate, un gard viu mai împrăștia un pic de reveneală. Pe celelalte bănci, lîngă mine, dormitau, fără ocupație, pensionarii tîrgușorului, foștii pescari. Ochii lor de azur se îndreptau probabil spre o mare invizibilă, din trecut. După dispoziția mea conflictuală cu apa, abia-i priveam. Știam că toți acești latifundiari ai năvoadelor dețin vaste repertorii narative despre știme, rusălci și morunași fermecați. Mă împungea o pornire antipoetică să-mi bat nițel joc de credințele lor. Am făcut-o pe deșteptul, ironizîndu-i, explicîndu-le fondul imaginar al legendelor marine. Se uitau la mine și mirați, și compătimitori. Stînjenit, le-am oferit cîte o țigară, ca să neutralizez prozaicul meu atac. Nu m-au refuzat, dar și-au aprins singuri țigările, nu de la bricheta mea.

— Ei, tovarășe, oftă unul bărbos dintre ei, după cum aud, nu crezi că prin afundurile apelor se întîmplă multe. Bun. Fiecare cu glagoria lui. N-o iau în nume de rău. Ziceți că orice taină și-a găsit mehenghiul care o răstoarnă și-i arată fața adevărată. Și asta-i cu socoteală, și nici nu pot să vă birui. Bun. Poveștile noastre pescărești sînt scorniri, ca să vă fiu pe plac. Iaca, le și îngrop din gură, urîndu-le „fie-le țărîna ușoară". Dar acu vine-un clenci, că nu mai aveți cuvînt !... Bărbosul scuipă într-o parte și mai trase cu sete un fum, privindu-mă fix. Dacă eu ți-oi povesti matale că aici, la noi, în Sf. Gheorghe, dincolo de ponton și păpuriște, în susul apei, dacă-ți ciulești noaptea urechea, auzi că vine de-acolo, de prin mîluri ori din bezna țarinilor, așa ca un fel de sporovăială subțire, ca un grai de țiflitori, ce mi-ai răspunde dumneata ?

— O fi lepădat pe-acolo vreun gospodar niște nenorociți de pisoi, mă auzeam eu dînd răspunsuri de batjocură naivului pescar.

— Matvei nu minte, tovarășe, săriră glasuri ajutătoare de lîngă bărbos. Îi sîntem martori, am auzit și noi.

— Spuneți că era o sporovăială? o făcui eu pe seriosul convins, plictisit de aiureala care nu se mai sfîrșea.

— Iaca, așa ca niște voci de copii venite dumnezeu știe de unde, de prin valuri, de prin sălcii.

— Drept îi, confirmară din nou bătrînii de pe bancă, dînd din cap c-un înțeles pe care-l știau desigur numai ei.

— Dacă susțineți că nu e o părere, continuai eu, sătul ca de mere acre de legenda aceasta cu glasurile pițigăiate, atunci cu siguranță că malu-i găurit ca o trișcă și apele cîntă pe acolo, explicai eu fenomenul.

Soluția mea nu-l urni pe Matvei cel bărbos.

— Nu e, răspunse el foarte calm. Malul nu-i găurit. Am umblat cu mîna pe sub el. Și mie mi-a dat prin cap că ar fi răsuflături. Malul e otova pe dedesubt.

— Și atunci, moș Matvei? Vrei să cred că în apă sau prin ierburi se ascund ființe vii? Nu zău, toate ca toate. Să fim serioși. Sirenele ca și piticii cu scufițe și-au dat ortu' popii. Ce-ar fi să mergem la o țuică? Primiți? Fac cinste, m-am adresat eu șirului de bătrîni încă voinici și cu spinarea dreaptă. Voiam într-un fel să repar ceea ce stricase mania mea de a contracara pe creduli, „să mă dau bine", dacă i-am jignit cumva. Dar acești simpatici pensionari romantici nici nu se sinchiseau de mine.

— Apăi, primim, mulțumim, cum nu, răspunseră în cor.

Ne-am instalat la bufet, pe terasă. Sorbeam țoiuri călduțe, atacînd diferite subiecte. O făceam pe prostul, întrebîndu-i cum se împletesc plasele, cum se alege peștele, dacă pisica de mare e agresivă. Vorbirăm despre pensiile acordate pescarilor, despre asigurarea bătrîneții, dar și despre aprovizionarea uneori defectuoasă a magazinelor din Sf. Gheorghe. Odată epuizate obiecțiile și omagiile, se făcu liniște. Un alt rînd de țuică veni, ca o benzină la motor, și totul reîncepu în cerc vicios, lotci, nopți cu furtună, cum se sărează ori se usucă peștele etc. Urmă altă liniște: Pe Matvei nu-l răbda inima și-l mînca limba. Reveni la basmul lui cu sporovăielile subțiri. Abordasem acel surîs placid, îngăduitor, și-l ascultam din politețe. Țuica mă muiase și făceam concesii.

— L-aș numi glas, tovarășe din București, hai noroc. Da-i altfel. S-aseamănă cu piuitul. Da' nu-i piuit. M-am prelins pe burtă pe tăpșean, între bălți. Aveam urechea lîngă val. Voiam să-i dau de fir. Ce mai, vocile erau și nu erau din ape. Poate dumneata crezi că, de umblat mult pe mare și de bătrînețe stătută, m-am țăcănit. N-am carte multă, dar m-am dumerit că piuitul acela aducea cu o rostire cu tîlc, cu vorbe despărțite între ele, dar greu de tălmăcit. Ca un fel de limbă, nu de pe aici.

— Alta-i acum, îmi ziceam. Limbă vorbită! Surîdeam larg, acceptînd orice aberație. Știam că oamenii dau sens oricărui fenomen. Chemări, strigăte, foșnete; în încordarea nopții iau proporții de limbaj expresiv. Păsările, peștii, insectele, vegetația, vîntul, cîtă apă la moară venită fantaziei!

Matvei o ținea într-una cu piuitul lui. Agasat, cu toată curiozitatea mea stîrnită, simții dintr-o dată, sub puterea alcoolului, un elan prostesc să elucidez problema, să merg la fața locului și să mă conving despre ce e vorba.

— Tovarăşe Matvei.. m-aş duce, cum ziceai, la tăpşan... să văd ce se întîmplă.

Am bolmojit vorbele cu jumătate glas, cealaltă jumătate aparţinînd unei rezerve care mai poartă şi numele de frică.

— Prea bine, acceptă Matvei. Psiholog, adăugă : Să ştiţi că am să fiu pe-aproape, să vă ţin de urît.

Ce dracu-mi veni să mă angajez în povestea asta ? îmi reproşam după ce m-am despărţit de pescari. Ba îi dădusem lui Matvei întîlnire la orele 22 seara, ca să ne reîntoarcem la vreme, să nu rămînem fără lumină pe drum.

II.

-am dormit de loc toată după-amiaza. Întorceam povestea pe toate feţele, bînd cafea după cafea. Pe la orele douăzeci şi unu, m-am strecurat din casă ca un dihor. La ce altceva mă pretam dacă nu la verificarea unor năluciri ? Realismul meu era traversat de incertitudini...

Fiind sîmbătă seara, lumea orăşelului se adunase sub megafoane stridente şi becuri cu gîndăcei. Dansa, bea, asuda. Gîlcevile degenerau pînă la încăierare. L-am zărit pe Matvei. Se desprinse din grupul pensionarilor. Se luă după mine, ţinîndu-se la oarecare distanţă. Cînd bairamul din piaţă deveni confuz, ajungînd dincolo de pontoane, îl auzii pe Matvei lîngă mine :

— Nici lîngă mal, nici în arătură. Staţi în iarba umedă. Vă arăt unde. După ce mă instală, plecă, cu vorbele :

— Îs pe-aici. Trag un somn. Să fi fost vorba de peşte sau se referea la dormit ?

Îmi creştea un început de ciudă că o făcusem pe eroul ; nu-mi plăcea în întuneric. Dîrdîind uşor, stăteam întins, cu mîinile sub ceafă, afundat într-un fel de iarbă umedă, privind cerul înstelat al Deltei. Îmi ciuleam urechile ca ogarii la pîndă. De multă plutire pe aripi de linişte, pleoapele-mi căzură toropite. Ceva nedefinit m-a făcut să tresar. M-am trezit. N-am îndrăznit să mai schiţez vreo mişcare. Distingeam un susur intermitent, ca un ţiuit de apă cu pauze. Aveam de-a face cu sunete înalte, greu de perceput, care îmi sfredeleau timpanul. Încetul cu încetul m-am deprins şi am început să le suport. Depuneam eforturi imense ca să înţeleg despre ce e vorba. Aceasta părea să fie limba stranie pe care a observat-o Matvei. Căutam atent un crîmpei de semnificaţie. Extrem de încordat, încercam să-mi acordez percepţia acustică cu semnalele subţiri ale acestui grai presupus. După cîteva minute de concentrare, uluit peste măsură, am reuşit să disting — ce credeţi ? Un cuvînt ! Am crezut mai întîi că e autosugestie. Mi-am scuturat capul, ca să fiu sigur că nu visez. Da, era un cuvînt, venit pe o bandă rulantă de sunete ultrasubţiri. Deocamdată eram fericit că-l descoperisem. Îi urmară şi altele. Le deosebeam uşor de restul încă inform al panglicii fonetice datorită acelui s preponderent. Cuvintele fuseseră „lassen" şi „gross". Aşadar, putea fi vorba de un veritabil limbaj. Mă temeam însă că totul se sprijinea pe o interpretare personală, datorită „breşei" tăiate de ideile lui Matvei. Vă închipuiţi că nu doream de loc să mă las „dus". De aceea ascultam mai

departe. Deosebeam greu silabele, căci totul mi se părea un șopotit zgîrietor, unitar, în registru acut. Îmi dădeam totuși seama, după inflexiunea freamătului, că acolo se desfășura totuși un violent dialog și nicidecum nu era cazul să presupun că mă găseam lîngă o curgere monotonă de expresii rostite de un singur vorbitor. Un început de spaimă puse stăpînire pe mine. Tremuram ușor și cedam pasul unei convingeri alimentate cu vechile superstiții și legende auzite în copilărie. M-am obișnuit cu desfășurarea gamelor verbale ascuțite. Am început să disting și legăturile frazelor, structura și punctuația lor, ba chiar și unele caracteristici ale interlocutorilor. Bunăoară, am remarcat a revărsare de tristețe în fraza : „unsere Reise ist für ewig verloren", și un răspuns tot atît de tînguitor : „ja, ja, dass ist unsere letzte Reise". Toate îndoielile mi se spulberară. Apele erau deci populate cu ceva necunoscut, cu prezențe materiale insesizabile ? Cine erau ? De unde veneau ? Cu această ultimă întrebare, chinul meu luă sfîrșit. Mă străfulgeră un gînd revelator. Detectai dintr-o dată adevărul, găsind explicația precisă a discursului tainic. Cum de nu bănuisem ? Ascunsele elemente sonore, căci așa le numeam acum în mintea mea, vocile din otava de la marginea brațului acvatic se exprimau în germană. De ce o limbă nordică într-o zonă răsăriteană ? Am intuit incredibila realitate. Noțiunile nord, limbă germană, vorbire ascuțită au servit drept chei la cifrul neștiinței mele.

Străluminat, voios, ca scăpat de o povară, mi-am manifestat bucuria, lovindu-mi fruntea cu palma atît de tare și de neadecvat încît melodiosul schimb fonetic de sub mal încetă deodată. Rădăcina ideii explicative se afla în trecutul meu de lecturi, care ieși la iveală de sub înțelepciune. Prima sugestie a venit prin Heine. Poetul vorbește undeva (din păcate nu-mi amintesc unde) despre un pitic generos și invizibil, un cobold, cum i se spunea, care-i ajuta unei slujnice persecutate dintr-un han, dereticînd odăile oaspeților. Se zicea că omulețul se arăta numai oamenilor cu suflet curat. Romantismul e, de altfel, suprasaturat cu atestări relative la existența acestor pitici binevoitori, săritori la nevoie și ahtiați să intre în legătură cu oamenii. Cobolzii au fost musafirii morilor de apă și de vînt, ai pivnițelor cu vinuri, ai bucătăriilor de castele și ai fierăriilor. Aveau predilecție pentru oamenii simpli, presimțind în care inimă e stăpînă puritatea. Cum stam în capul oaselor, îmi reveni în memorie povestirea lui Charles Nodier, „Trilby", și tot șiragul jucăuș al gnomilor, lutinilor și farfadeților. Imaginația poporului le atribuia virtuți de fertilizare a cîmpurilor, lucrînd cu finețe la rădăcina holdelor. Unii susțin că mărunții cobolzi poartă tichii protectoare, care îi topesc din fața ochilor noștri. Luarea de pe cap a tichiilor, spunea mai departe basmul, echivala cu sfîrșitul spiridușilor. Descoperiți, se contorsionau de spaimă și deveneau servili, tîrîndu-se la picioare cu umilință.

Iată ceea ce mă frămînta după ce m-am lovit de frunte. Am rămas nemișcat în iarbă, abia răsuflînd. Așteptam să reînceapă dialogul cobolzilor. Nu mai aveam nici o îndoială că acolo,-n negrele desișuri, se aflau ei. În adevăr, nu trecu mult și convorbirea pițigăiată se ridică din ierburi, mai animată, mai clară parcă. Aveam impresia că mă simțiseră, că știau că mă găsesc acolo. Mă informau

asupra soartei lor. Ai fi crezut că-i dispută, cu acuze şi reproşuri. Pe cît mi-amintesc, încerc să reproduc acele controverse :

— De ce ne mustri ? Sîntem bătuţi de soartă. Am rămas abia o sută de supravieţuitori ai „Alariei".*

— De ce aţi părăsit Galaxia ? Nu aveaţi dreptul. Vă numiţi savanţi. Unde vă e simţul răspunderii ? Misiunea voastră era să rămîneţi lîngă mine, pentru studierea cataclismului.

— Am fi ars ca şi celelalte milioane de locuitori !

— Nedemnilor !

V-aţi salvat, ca nişte laşi, cu propulsoarele.

În închipuire îi vedeam spăşiţi, curbaţi, umiliţi de propria lor vinovăţie.

Aveam certa convingere că acela care-i apostrofa era supremul lor conducător.

După o pauză lungă, după ce se stinse grava notă a unei sirene de vas îndepărtat, convorbirea fu reluată.

*— Recunoaştem că am procedat ca nişte nemernici. Destinul ne-a pedepsit. Ne merităm sfîrşitul, strigară cobolzii în cor. Ţie îţi aducem laude, ţie şi virtuţilor tale. Ştim că ai rămas în turnul de valgan.** Dar cum de te afli astăzi alături de mişelia noastră ? Cum s-a-ntîmplat ?*

— În adevăr, nimeni nu mi-a sărit în ajutor. Nici unul dintre voi. Am rămas singur, luptînd înspăimîntat contra hoardelor de hidrogen organizat. La urmă de tot, cînd mi-am dat seama că totul e pierdut şi că dezagregarea Alariei putea avea loc dintr-o clipă într-alta, mi-am plecat fruntea pe caietele cu formule, aşteptînd resemnat deznodămîntul. Mai mult intuitiv, am simţit o umbră traversînd spaţiul din faţa uşii translucide a turnului. Aruncîndu-mi repede ochii, am zărit trecerea unui vehicul cosmic. Eram convins că nu făcea parte din sistemul nostru. Pe placa informografică din faţa mea apăru un mesaj în codul cifrat metagalactic : „Am observat cataclismul. Sîntem grupul Astax. Îţi fixăm ecluza la geam. Facem parte dintr-o expediţie plecată din planeta trandafirie. Intră în ecluză şi salvează-te. Te luăm cu noi spre planeta albastră cu viaţă, unde avem o misiune".

Ca să pot fi zărit de gazde, am intrat în ecluză cu tichia în mînă. Văzîndu-mă de-o şchioapă, uriaşii astronauţi din navă nu au rîs de mine. Nici nu apucasem bine s-o pornim, că hoardele de hidrogen se aruncară asupra cerului nostru curat, provocînd explozii înspăimîntătoare, îmbucînd oxigenul, retezînd din temelie aşezămînt după aşezămînt. Grupul Astax m-a lămurit că aceşti nori ucigaşi cu forme sinistre erau totuşi fiinţe inferioare, aparţinînd galaxiilor negative şi venite să ne distrugă din răutate civilizaţia. Aceste acumulări diabolice pîndiseră o greşeală a noastră ca să poată pătrunde şi să ducă la ruină sistemul nostru de viaţă.

— Spune, stăpîne, cine a fost vinovatul ?

— Colegul nostru Wui. E aici printre voi ?

— Da, e aici, nu se ascunde. Deci el a adus blestemul ?

— Vina e a lui. A lucrat izolat, conducîndu-ne astfel la dezastru. El a dislocat pătura primă a principiului de respiraţie, tăind

---

* *Alaria* — planetă prezumtivă a cobolzilor.
** *Valgan* — un soi de marmură (noţiune fantastică).

fereastre în stratul oxigenului dens. Dacă ne așteaptă moartea pe toți, aceasta e opera lui Wui.

Un țiuit sălbatic străbătu noaptea. Mi-am dat seama, după ascuțita desperare a strigătului, că Wui fusese ucis de cobolzi. Liniștea cu greieri reveni, nepăsătoare și senină.

— Ați făcut dreptate în numele Alariei. Și acum, povestiți-mi despre soarta voastră. Stăpînul cobolzilor se mai îmbunase.

— Dumirește-ne tu, luminate, cine era Grupul Astax ? De unde venea ?

— V-am spus. Ia uitați-vă în sus. Vedeți Luceafărul ? De acolo-și luaseră zborul.

— Așadar, din planeta Venus ?

— De acolo. Am ajuns aici cu o sută de ani înaintea voastră. Grupul Astax m-a eliberat în emisfera nordică. Multă vreme am plutit ca un fulg prin cețuri și picături de ploaie. Căzînd pe pămînt, m-am aciuat într-o pivniță de castel. Niște ape mari au prăbușit turnurile și eu am fost purtat de valuri pînă aici. Despre voi n-am știut nimic. Ce s-a întîmplat ? Cum ați ajuns aici ?

— Află, stăpîne, și povestea noastră. Ieșiți din propulsoarele noastre minuscule, am rătăcit prin ținuturi neospitaliere. Războaiele ne alungau dintr-o țară într-alta. Tăierea brazdelor, incendiile, vînătorile, nimicirea pădurilor ne înfricoșau și ne alungau prin locuri pustii, ascunzîndu-ne de oameni. Un timp am huzurit în țara fluviului de aur. S-au prăvălit digurile peste noi. Fiind construiți dintr-o materie transparentă, nici un om n-ar fi crezut că existăm. Dar noi iubeam oamenii. Mai ales pe aceia din țara fusurilor și a roatei de tors. Unora dintre ei ne-am arătat așa cum sîntem, mărunți ca firul ierbii. Au fugit de noi de-au rupt pămîntul.*

— Bine făceau ! Firea voastră e șireată, răutăcioasă și lașă.

— Vom pieri la gurile acestor ape, de uscăciunea verilor.

— Pieriți. Ați înșelat știința ; în cel mai critic moment v-ați luat tălpășița spre altă lume, dezertînd de la datorie.

Cobolzii nu mai răspunseră. Răsărise luna. Un greier își depăna cîntecul cîmpenesc. În această liniște, m-am hazardat să vorbesc. Era un act dement, pentru că mă adresam unei închipuiri, unei interpretări personale date unui susur, înșelat fiind, ca și Matvei, ca și pescarii, de similitudinea clipocitului cu vorbirea. Întorcîndu-mă pe o coastă și îndreptînd cuvintele în direcția de unde venea dialogul, am spus răspicat în germană, adresîndu-mă fantomaticilor cobolzi ascunși în vegetația Deltei :

*„Ich habe gehört, und eurer Ungluck hat mir sehr geschmertzt. Vertreiben sie die Idee dass ich in dieser Minute träume. Deshalb, wünsche ich dass einer von Euch, ohne Jeder Angst, sich mir nähert so dass ich in die Wirklichkeit zurück tretten kann".***

M-am așezat din nou pe spate, uitîndu-mă la ceas. Toată povestea mi se părea absurdă și ridicolă. Am început chiar să rîd nervos de monologul meu adresat neantului. Erau orele 23. Vedeam fiecare fir de iarbă tresărind de boarea curentului din depărtări. Deodată, speriindu-mă, chiar lîngă mine mă săgetă în ureche un glas țipat,

---

* Rinul.

** Am ascultat și m-a întristat nenorocirea voastră. Alungați-mi ideea că în clipa aceasta visez. De aceea, aș dori ca, fără nici un pic de teamă, unul dintre voi să se apropie de mine ca să intru în realitate.

ca o coardă pișcată lîngă călușul viorii. Erau totuși cuvinte. Le distingeam, distincte, inteligibile, în cea mai pură limbă germană. Ochii mi se măriră și de frică, și de curiozitate, și vă asigur că nu-mi credeam urechilor :

— Eu sînt conducătorul suprem al cobolzilor. Ca să te convingi că există cobolzi, am să pășesc pe mîna ta. Mă vei simți, îmi vei putea număra și pașii. Am să-ți rămîn nevăzut. Făgăduiește-mi că n-ai să faci nici un demers ca să mă vezi.

Făgăduii.

— De unde cunoști atît de bine limba ? am întrebat timid, ca să întreb ceva. Eram tulburat, parcă sub dominația unei vrăji.

— Limba am învățat-o de la locuitorii de acolo. In cîteva sute de ani. M-am împrietenit cu mulți copii, generație după generație.

I-am învățat să danseze în rond, să găsească fragi, să învețe graiul păsărilor. Cînd copiii declarau părinților că noi sîntem tovarășii lor de joacă, mîncau bătăi crunte și-i închideau în casă. Așa că am încetat să ne mai arătăm și am început să trăim singuri. Devenisem rezervați și prudenți. Degenerasem, ne mărunțisem de singurătate. Eram zbîrciți și debili. Am pierdut memoria. Nu-mi amintesc nici măcar aspectul lumii de unde am coborît.

Tăcu. Încheindu-și explicațiile, capul cobolzilor se sui pe mîna mea. Simții pașii, unu, doi, trei și o greutate cam cît a unui bob de fasole.

— Ei, drăcie ! Chiar el e ! Mi-am adus atunci aminte de povestea cu luatul tichiei :

Ce-ar fi să-mi calc cuvîntul și să încerc să-l văd la față ? Să-i trag de pe cap scufița ?

Prichindelul invizibil se fixase pe montul din mijlocul mîinii, plin de încredere, neavînd habar de planurile mele drăcești. Cu o dexteritate pe care nu mi-o cunoșteam, ca și cum aș fi vrut să prind o muscă, trecui mîna cealaltă ca un fulger peste montul pe care stătea minusculul cobold. Între degete am prins ca o căciuliță de ghindă.

— Alei, om-cîine ce ești ! auzii subțire și comic. Atunci îl văzui la lumina lunii. Era cît degețel din poveste, dar cu barbă. Ochii i se roteau ca două scîntei.

— Mi-ai luat toată puterea, fiu de neam rău ! Ai rupt scufița de legăturile cu țeasta mea. Acoperămîntul acesta pe care mi l-ai smuls nu e învelitoarea clasică din basme. E un aparat de comunicare, de păstrare a secretelor și de apărare de primejdii spațiale. Dacă nu mi-l smulgeai, acum ai fi aflat mijlocul de a te păstra veșnic tînăr și de a găsi taina desprinderii de pămînt, devenind ușor ca fulgul, pentru a călători singur prin spații. Acum privește-mă bine și vezi ce devin fără protecția frunții. Iată-ți opera, omule rău !

Mai marele peste alarieni deveni ca o bucată de ceară topită. Se lăbărța inform pe mînă, cleios, și ajunse ca o slabă urmă de melc, strălucind sub razele de lună.

— Ei ! Ai auzit ceva ? Matvei era lîngă mine.

Ce-i puteam spune ? Mi-am șters mîna cu o frunză, și atunci, uituc, am pierdut și calota scufiței prin iarbă.

— De auzit, am auzit, am răspuns într-un tîrziu, întorcîndu-ne spre casă. Îmi priveam din cînd în cînd mîna. Într-un loc mai lucea...

— Dar de vorbit ce vorbesc ? mă întrebă nervos Matvei. Ați înțeles slomnirea lor ?

— Am înțeles tot, moș Matvei. Discută în limba turiștilor, zeflemisii eu. Poate dorm pe acolo niște copii germani, în tabără.

— Păcat că rîdeți de lumea apelor. Mare păcat.

Pe mînă îmi rămăsese o pată argintie, care a dăinuit multă vreme. Luna se micșora, parcă odată cu lumina de la uzină.

Dezbrăcîndu-mă pe întuneric și trîntindu-mă în pat frînt de oboseală, numai ce-l aud pe fratele meu :

— Pe unde-ai umblat ? Ai vorbit în Deltă cu spiridușii ?

— Se prea poate, căscai eu și adormii buștean.

SCURTĂ ISTORIE A EXPOZIŢIILOR UNIVERSALE

(URMARE DIN NUMĂRUL TRECUT)

Expoziţia de la Londra din 1862, ca şi cea din 1851, este organizată de aceeaşi Societate regală a artelor, manufacturilor şi comerţului, care a pus la dispoziţia a 27 000 de expozanţi o suprafaţă de 125 400 m². Încasările, care s-au ridicat la 11,49 milioane de franci, au depăşit cu numai 20 000 de franci cheltuielile. La această expoziţie, chimistul A. W. Hofmann prezintă misterioasa anilină şi vesteşte era coloranţilor sintetici.

Expoziţia de la Paris din 1867. Se manifestă tendinţa francezilor spre grandios, instalînd expoziţia în Champ-de-Mars, căruia i se adaugă insula Billancourt, suprafaţa ocupată fiind de data aceasta de 687 000 m². 42 217 expozanţi îşi etalează produsele. Tehnica îşi spune iarăşi cuvîntul. Dacă Expo-1862 a reliefat procedeul lui H. Bessemer de fabricare a oţelului, Paris-1867 anunţă apariţia cuptoarelor Siemens-Martin. Generatoarele electrice sînt alte importante realizări prin care această expoziţie se deosebeşte de cele de pînă acum. Un viu interes stîrneşte şi ascensorul care poartă zece persoane în mai puţin de două minute la înălţimea de 25 m. Marele premiu este acordat lui L. Pasteur pentru studiile lui asupra vinului. Succesul expoziţiei din 1867 este justificat şi de afluenţa celor peste 11 milioane de vizitatori.

Nu se mai face naveta peste Canalul Mînecii. În inima bătrînului continent european, la Viena, are loc Expoziţia din 1873. Organizată în renumitul Prater de guvernul austriac, această expoziţie ocupă o suprafaţă de 1 834 000 m² pentru 42 000 de expozanţi. Au fost prezentate maşini de spălat şi de stors rufele, un cilindru compresor (toate, fireşte, acţionate de motoare cu aburi). Au fost expuse maşini magnetoelectrice Gramme. Tot atunci a avut loc prima experienţă de transmitere la distanţă a curentului continuu. H. Fontaine a pus în mişcare un motor electric aflat la un kilometru de dinamul ce-l alimenta. Construită cu un lux neobişnuit, vrînd să le întreacă prin fast pe toate celelalte dinainte, costul expoziţiei din 1873 s-a ridicat la 58 milioane de franci. Cu toate acestea ea a atras numai 7 255 000 de persoane, iar pierderile nete, în valoare de 48 milioane de franci, au fost suportate de statul austriac.

E rîndul Lumii Noi să revendice dreptul de a organiza peste Ocean o expoziţie internaţională. Expoziţia de la Philadelphia din

1876 a fost o inițiativă particulară, dar patronată și subvenționată de guvernul federal american. Ea cinstea împlinirea unui secol de la declararea independenței americane. Suprafața totală a fost de 1 150 000 m². Tehnica americană vrea să demonstreze că nu este cu nimic mai prejos decît cea europeană, și ea în plin progres. Expoziția reunește 27 000 de expozanți de pe cele două continente. Cei 10 165 000 de curioși au fost uimiți aici, printre altele, de demonstrațiile făcute cu mașinile de scris și cu cele de cusut. Tot acum, pentru prima dată în lume, în incinta expoziției au loc primele experiențe publice ale telefonului (realizat de Graham Bell în 1876). Aparatul transmitea vocea omenească pe o distanță de mai multe mile !

Expoziția care are loc doi ani mai tîrziu, în 1878, la Paris, se bucură de un succes imens, dar rezultatele financiare au fost deplorabile ; din această cauză merită să fie menționat faptul că trezoreria franceză s-a soldat cu un deficit de 37 704 764 de franci. În spațiul care i-a fost rezervat, peste 800 000 m², special pentru această expoziție, a fost înălțat palatul Trocadero — cu magnificile cascade și grădini — care numai el a înghițit o treime din cheltuieli. Ea a reunit un număr record de expozanți — 52 835, precum și de vizitatori — 16 100 000. Dacă Viena-1873 a constituit apogeul aburului, Paris-1878 a marcat victoria electricității. O întreagă serie de invenții intră în practica zilnică : lămpile cu arc ale lui Iablocikov, telefonul lui Bell, fonograful lui Edison... Trocadero a însemnat, după spusele lui Jules Simon, „o panoramă a ideilor și a utopiilor". Tot atunci au fost prezentate cu o strălucire specială pavilioanele Chinei și Japoniei. Arta asiatică va avea o influență decisivă asupra picturii europene.

Vreme de un deceniu, valoarea și importanța acestor expoziții mondiale scade, ele se succed aproape anual, sau chiar de mai multe ori într-un an, în locuri diferite.*

Dintr-o dată, după un număr atît de însemnat de ani în care s-au succedat aproape tot atît de multe expoziții, care nu s-au remarcat prin nimic de seamă, iată că Expoziția Universală de la Paris din 1889 sparge tiparele. Succesul de curiozitate pe care l-a provocat este fără precedent. Pe o suprafață de 958 572 m² ea a cuprins atît de multe atracții încît s-a apreciat că aproape 33 milioane de oameni au vizitat-o. Geniul tehnic, ingeniozitatea și îndrăzneala și-au dat mîna, concepînd realizări care uimesc și astăzi. Dintre acestea se remarcă în special Palatul mașinilor (420 m lungime — 115 m lățime) și Domul central, adevărate minuni de construcție metalică. Printre mașinile care aveau să revoluționeze lumea se aflau și motoarele pentru automobil ale lui G. Daimler. De o mare afluență se bucura expoziția S.U.A., datorită compartimentului electricității dominat de invențiile lui T. A. Edison. Centrala lui electrică dispunea de un dinam de 800 amperi. Turnul de 300 m, construit în întregime din fier de inginerul Eiffel, multă vreme cel mai înalt edificiu al lumii, devine un adevărat simbol al Parisului și al Franței. O altă atracție erau fîntînile luminoase ale inginerului Bechmann. Un adevărat record este înregistrat și în ceea ce privește nu-

* Iată anul și locul acestor expoziții de mediocră însemnătate : 1879 — Sydney ; 1880 — Melbourne ; 1883 — Amsterdam ; 1885 — Anvers ; 1885—1886 — New Orleans ; 1888 — Barcelona, Copenhaga și Bruxelles.

mărul de expozanți : 60 596. Rezultatele financiare au fost relativ satisfăcătoare, deși costul întregii expoziții s-a ridicat la 56,5 milioane de franci.

Europenii, dar în special francezii, sînt concurați cu destul succes de americani. O lege federală — votată la 25 aprilie 1890 — desemnează orașul care va trebui să rivalizeze cu Parisul : Chicago. Anul 1893 este pentru națiunea americană un an jubiliar, marcînd aniversarea descoperirii Americii de către Cristofor Columb. Evenimentul a fost sărbătorit în întreaga Americă printr-un lung șir de ceremonii, de serbări sau de festivități care s-au desfășurat de-a lungul întregului an. Dar una dintre cele mai importante, dacă nu cea mai strălucită manifestare închinată aniversării, a fost Expoziția Universală de la Chicago, pe unde se perindă 27 477 212 vizitatori. Iluminatul expoziției și instalarea aparatajului au fost încredințate firmei „Westinghouse", care, cu acest prilej, a demonstrat realizările curentului alternativ.

Expoziția de la Bruxelles din 1897 se înscrie pe lista celor care nu s-au impus prin ceva deosebit.

Sinteza unui veac tumultuos

Avea să se încheie un secol. Profeții societății burgheze așteptau din partea veacului XX miracole. Publicul de pretutindeni era impresionat de expozițiile universale sau internaționale care i-au îngăduit o mai bună cunoaștere a lumii și au contribuit la răspîndirea inovațiilor tehnice și a cuceririlor științei. De treizeci de ani Europa nu mai cunoscuse nici un război mare și un măcel mondial părea încă un lucru imposibil.

Începutul noului veac a fost încununat de celebra Expoziție Universală de la Paris din anul 1900. În afara construcțiilor speciale ridicate de francezi cu acest prilej, națiunile străine invitate să participe la marea sărbătoare internațională au construit pe malul stîng al Senei — rue des Nations — o serie de pavilioane amintind ca arhitectură pe cele mai frumoase dintre monumentele lor. În 1900 este construit metroul parizian (deși încă din 1890 exista la Londra o cale ferată subterană numită „tubul de fier"). Tot la Expo-1900 firma „Lombard et Gérin" a prezentat un troleibuz mai perfecționat. 25 000 de spectatori admiră atunci cinematograful Lumière : proiecții colosale pe un ecran uriaș (16m×21). Cheltuielile pentru organizarea grandioasei manifestări au făcut cifră rotundă : 100 milioane de franci. Exponatele prezentate de cei 83 000 de participanți au fost trecute în revistă de 51 milioane de vizitatori : un record care n-a fost întrecut în cele șapte decenii care au urmat.

După Expoziția internațională de la Glasgow din 1901, este organizată cea de la Hanoi din 1902. Această expoziție are un foarte pronunțat caracter colonialist, reunind în special produsele industriale ale metropolei franceze, ale coloniilor sale — mai ales din Indochina — alături de cele ale altor țări din Extremul Orient.

Dintre toate expozițiile universale despre cea din Saint-Louis din anul 1904 se poate afirma că a fost cea mai colosală. Ea a acoperit

o suprafață de 470 ha, suprafață dublă celei de la Chicago, în 1893, și de peste trei ori mai mare decît cea a Expoziției pariziene din 1900. Costul ei s-a ridicat, de asemenea, la o cifră tot atît de colosală : 250 milioane de franci. Ea a coincis cu centenarul unui eveniment de cea mai mare importanță pentru formarea teritorială a Statelor Unite ale Americii : achiziționarea Louisianei (care a prilejuit la rîndul ei „Louisiana Purchase Exposition").

Expoziția Universală de la Liège din 1905 a fost organizată în cadrul celebrării celei de-a 75-a aniversări a independenței naționale belgine. Pe o suprafață de 100 ha, expoziția a numărat peste 80 de palate și pavilioane, reprezentînd aproape 15 000 de participanți din 30 de țări.

Expoziția de la Milano din 1906 se remarcă numai prin aceea că a avut o suprafață de 980 000 m², din care circa 300 000 au fost acoperiți de construcții.

Evenimentele care au precedat izbucnirea primei conflagrații mondiale au fost cele care au împiedicat continuarea unor asemenea expoziții care pînă la această dată au un caracter mai specializat, mai profilat, oglindind progresul rapid al științei și tehnicii. Expozițiile (1925—1939) dintre cele cele două războaie mondiale și-au lărgit preocupările, incluzînd progresele realizate în materie de cultură.

Expoziția Artelor Decorative — Paris, 1925, n-a fost propriu-zis o expoziție universală pentru că n-a admis să figureze în standurile sau pavilioanele sale decît obiecte sau materii prezentînd un merit artistic. Toate cheltuielile au fost asigurate printr-o emisiune de bonuri de subscripție în întreaga Franță. Alături de pavilioanele străine, cei 16 milioane de vizitatori au putut să admire reconstituirea casei de provincie — satul francez, realizare destul de idilică, dar prețioasă prin aceea că pentru prima oară omul cu viața lui pătrunde în sanctuarul rezervat pînă acum aproape exclusiv mașinii, tehnicii. Membrii juriului internațional au propus ca Marele premiu de arhitectură să-i fie acordat lui Corbusier, dar președintele s-a opus categoric.

Expoziția de la Barcelona din 1929, instalată în parcul Montjuich, a ocupat o suprafață de 118 ha. Și caracterul expoziției de pe pămîntul spaniol demonstrează această a doua perioadă prin care au trecut expozițiile universale. Ea a avut o triplă tematică : artistică, industrială și sportivă.

Expozi ia de la Bruxelles din 1935 este instalată în foburgul Laecken și acoperă o suprafață de 150 ha. Trebuie citat palatul artelor vechi, reconstituirea vechiului Bruxelles.

Expoziția de la Paris (artă și tehnică) din 1937 își datorește renumele Palatului Chaillot (unde a fost instalat „Muzeul Omului"), muzeelor de artă modernă și impunătorului „Palais de la Découverte", la a cărui organizare a contribuit și savantul român Horia Hulubei, distins pentru aceasta cu medalia de aur. Rotonda secției de fizică era ocupată de o mare mașină electrostatică (3 000 000 V) construită de Fr. Joliot-Curie. În secția de medicină, un mare loc era rezervat endocrinologiei. În secția de astronomie, exista un imens planetariu în mișcare, reprezentînd ansamblul sistemului solar. Totuși foarte puțini pămînteni se gîndeau pe atunci în mod serios că numai peste două decenii planeta noastră va pătrunde în Era cosmică !

B.I.E. şi Codul expoziţiilor

Vreme de două decenii*, Biroul Internaţional al Expoziţiilor n-a mai primit nici o cerere din partea vreunei ţări sau grup de ţări, pentru organizarea unei expoziţii universale. Motivul major a fost cel de-al doilea război mondial; rănile adînci pe care le-a făcut n-au putut fi vindecate curînd. Cel de-al şaselea deceniu al secolului nostru înregistrează însă progrese uriaşe în toate domeniile. Renaşterea lumii însemna nu numai dezvoltarea tehnică, ci şi pe planul valorilor spirituale. În pavilioanele, în standurile întinse pe sute de hectare omul vrea să se regăsească pe sine, cît mai deplin, în tot ce reprezintă de cînd există pe această planetă şi, datorită experienţei dureroase prin care a trecut, vrea să vadă expuse modalităţile prin care cooperarea tuturor popoarelor poate deveni realitate concretă. Cu alte cuvinte: ideea de umanism şi înţelegere între popoare. Este dominanta care pînă astăzi distinge cea de-a treia mare perioadă a acestor prestigioase manifestări.

Organismul internaţional care reglementează frecvenţa expoziţiilor internaţionale şi stabileşte garanţiile şi facilităţile pe care ţara organizatoare le acordă expozanţilor este Biroul Internaţional al Expoziţiilor. (Acesta a fost creat în 1931. La baza lui se află o Convenţie referitoare la expoziţiile internaţionale, semnată de un grup de state, printre care: Anglia, Austria, Belgia, Canada, Franţa, **România,** Tunisia, Ungaria, U.R.S.S. Convenţia a fost semnată în 1928 — şi modificată în mai 1948 — la Paris, unde se află şi sediul B. I. E.)

1958: Atomium

Comitetul de direcţie al B. I. E. şi-a dat consimţămîntul pentru organizarea primei expoziţii de după război. Aceasta avea să fie Expoziţia Universală de la Bruxelles din anul 1958.

Spre deosebire de toate celelalte, ea avea să fie într-adevăr universală. Ca de obicei, comparaţiile cu cele precedente n-au lipsit nici de data aceasta, afirmîndu-se, de pildă, că ea „reflectă cu optimism progresul neîncetat al omenirii şi crearea societăţii bunăstării ca urmare a posibilităţilor nelimitate oferite de tehnica modernă, automatizare şi electronică". Lumea se schimbă repede. Vizitatorii Expoziţiei Universale de la Bruxelles erau de-a dreptul frapaţi de sateliţii artificiali ai Pămîntului. Pornind numai de la acest fapt, nu este surprinzător că de data aceasta însăşi tema expoziţiei: **„Civilizaţia ştiinţifică şi umanismul"** demonstrează calea pe care aveau să se îndrepte în viitor organizatorii unor asemenea manifestări.

Simbolul şi atracţia expoziţiei au constituit-o, precum se ştie, originala construcţie imitînd o structură atomică, botezată cu numele „Atomium". Deşi au trecut 12 ani de la data inaugurării sale, „Ato-

* În 1939 au avut loc expoziţii la New York şi la San Francisco.

mium"-ul continuă să atragă și astăzi anual **400 000** de vizitatori. Ceea ce stîrnește interesul turiștilor este expoziția permanentă organizată în interiorul originalei construcții, avînd ca temă succesele obținute pe plan mondial în cucerirea spațiului cosmic. Uniunea Sovietică și Statele Unite au participat la organizarea acestei expoziții punînd la dispoziție fotografii și diferite machete ale navelor spațiale, stațiilor cosmice de cercetări, rachetelor folosite etc. Printre altele, în expoziție se află și o machetă în relief, cu un diametru de 3,5 metri, reprezentînd partea invizibilă a Lunii. Mici drapele sînt înfipte în locurile unde cosmonavele sovietice și americane au luat contact cu suprafața selenară. Tot aici, la Bruxelles, Le Corbusier și Y. Xenakis creează Pavilionul „Philips", construit cu ajutorul ordinatorului; acest „Poem electronic" constituie un complex simfonic, de volume și spații, imagine, sunet și culoare.

După numai șapte ani, pe celălalt țărm al Atlanticului, Expoziția Mondială de la New York (1965) își deschide porțile. Ceea ce o deosebește de precedenta este faptul că a fost concepută de oameni de afaceri, într-un scop lucrativ; ea reunește totuși pavilioanele a 40 de țări de pe toate continentele.

1967: „Pămîntul oamenilor"

Calificativul de „cea mai mare expoziție organizată vreodată", calificativ care a însoțit cu 12 ani în urmă expoziția de la Bruxelles și cu cinci ani în urmă expoziția din capitala Statelor Unite, a devenit laitmotivul anticipărilor pentru noua ediție canadiană de la Montreal.

„**Pămîntul oamenilor**" și subintitulată „Omul și lumea lui" — ultima Expoziție Mondială organizată la Montreal în 1967 — și-a propus să prezinte sub diverse aspecte trecutul, prezentul și viitorul omenirii. Acum, în pragul deschiderii ultimei expoziții din arhipelagul japonez, formula publicitară de „cea mai mare" ni se pare justificată în întregime, dar ne dă și posibilitatea să o acordăm celei viitoare, a cărei amploare vrea să depășească precedentele.

„Expo 67", „cea mai grandioasă mașină a visurilor", după expresia comisarului expoziției, și-a ales ca deviză titlul unei cărți a lui Saint Exupéry: „Terre des hommes", inspirîndu-se dintr-o idee a marelui scriitor umanist: „A te simți om înseamnă să fii conștient că fiecare acțiune a ta contribuie la făurirea lumii". În acest consens, pentru prima dată în istorie, expoziția a cuprins pavilioanele „tematice", printre care principalele purtau denumiri ca: „Omul creator", „Omul și comunitatea", „Omul explorator", „Omul producător". Sovieticii au contribuit masiv la alcătuirea pavilionului „Omul și regiunile polare", francezii la „Omul și marea", un grup important de țări au realizat „Omul și mașina". Toate aceste pavilioane consacrate unor teme și idei generale, cuprinzînd tot ce a realizat omul de-a lungul existenței sale, prefigurau viitorul omului pe planeta noastră. Calea pe care se îndreaptă omenirea în condițiile exploziei demografice, ale uluitoarei dezvoltări a ști-

inței suscită întrebări la care intelectualii de pretutindeni au încercat să răspundă. Răspunsurile nu s-au dovedit ușor de dat, optimismul unora fiind contrazis de pesimismul altora, realismul de înclinația spre paradox.

Ce înseamnă la ora actuală o expoziție universală ? Cel mai bun răspuns, mai concludent, îl oferă bilanțul ultimei expoziții. Printre marile succese ale „Expo 67" trebuie subliniate popularizarea temei „Pămîntul oamenilor", utilizarea tehnicilor audiovizuale, expozițiile internaționale de opere de artă, de fotografie, de estetică industrială și de sculptură contemporană etc. În formulă concentrată, calculatoarele electronice au stabilit cifre statistice care impresionează prin diversitate : expoziția a fost vizitată de aproximativ 50 milioane de persoane, au participat 62 de țări, au fost organizate 61 de zile naționale, 35 de zile speciale și 68 de conferințe. In același timp, pe toată perioada cît a durat expoziția, s-au înregistrat 991 934 de convorbiri telefonice, 29 291 de obiecte pierdute, 146 de incendii, 529 de arestări, 26 234 de pierderi de copii (care ulterior au fost găsiți), 473 de pașapoarte confiscate, 20 de decese și o naștere.

O lume a viitorului

În timp ce vizitatorii mai umpleau încă pavilioanele Expoziției de la Montreal, la Osaka a și început organizarea expoziției mondiale, care se deschide în primăvara aceasta, ea fiind prima care se ține în Japonia.

În general, declară organizatorii, totul va fi ca în basme. Bineînțeles, basme transcrise cu cele mai moderne mijloace ale științei și tehnicii. Și acum, ca și în toate expozițiile similare dinainte, anticipația va deveni realitate, pentru ca apoi iarăși aceeași anticipație să uimească altă generație, și așa mereu mai departe.

Efervescența publicitară prezintă „Expo 70" ca pornind de la tema **„Progres și armonie pentru omenire"**, propunîndu-și să adîncească conceptul de afirmare a umanității prezent în expozițiile anterioare. Superlativele nu lipsesc din nici un articol referitor la prima manifestare de acest gen din Asia. „O lume model a viitorului" pe numai 3 328 000 m^2 va fi construită pe colinele Senri, unde cele aproape 80 de pavilioane se estimează că vor fi vizionate de 50 milioane de vizitatori.

Publicul va urmări în cele trei vaste secțiuni (subterană, la sol și aeriană) trecutul, prezentul și viitorul omenirii. Cea mai interesantă pentru noi este, firește, ultima, la care se ajunge printr-o platformă turnantă ce se rotește lent, îngăduind vizitatorilor să treacă pe benzile rulante, care, la rîndul lor, duc spre patru compartimente : al vieții (locuințele și orașele viitorului), al lumii (un film de anticipație tehnică-științifică), al omului (structura și produsele inteligenței lui) și al spațiului (ambianța unui zbor cosmic). Pavilionul siderurgiei este de fapt o uriașă cutie muzicală, în care vizitatorii sînt martorii a nenumărate experimente audiovizuale produse cu ajutorul unor stranii instrumente electronice și de raze laser care stîrnesc văluri policrome asemănătoare aurorelor boreale. În Orașul roboților o orchestră al-

cătuită din insecte şi păsări mecanice dă concerte, în timp ce un fotograf automat înregistrează pe peliculă tînăra asistenţă. Mijloacele de transport sînt : trenul monorai, telefericul, trotuarele rulante şi uriaşul Daidarasaurus (cea mai lungă linie de „montagne russe" care există). În pavilionul „Lumea reacţiilor" pereţii şi obiectele răspund la cuvintele sau gesturile vizitatorilor într-un mod surprinzător. Emblema Expoziţiei este *sakura*, o floare de cireş, floarea naţională a Japoniei ; cele cinci petale stilizate evocă, probabil, cele cinci cercuri olimpice sau cele cinci continente (dacă nu socotim glaciala Antarctidă sau spaţiala Lună).

Respectînd acel impuls firesc omului — curiozitatea, dorinţa de a şti, de a afla, de a descoperi —, în încheiere se impune tot atît de firesc întrebarea : unde şi cînd va avea loc viitoarea „EXPO" ?

România la expoziţii şi tîrguri internaţionale

De la început, faima expoziţiilor universale — deşi e paradoxală, nu e riscantă afirmaţia — a circulat în lume mai repede decît mijloacele de comunicaţie sau de transport ale vremii. România n-a rămas indiferentă în faţa prilejului oferit de aceste manifestări internaţionale de mare amploare de a se afirma egală alături de alte popoare. După cum se ştie, seria marilor expoziţii a fost deschisă în 1851, la Londra. În celebrul Palat de Cristal, numele ţării noastre n-a figurat pe lista statelor participante, deşi au fost prezentate unele produse româneşti (trimise acolo, s-ar părea, de M. Kogălniceanu). Prima expoziţie la care drapelul românesc flutura, pentru prima dată, alături de drapelele altor ţări a fost aceea organizată la Paris în 1867. **„În cele din urmă —** spune Odobescu în memoriile sale **— românii fură primiţi în cercul popoarelor expozante, pe un picior de perfectă egalitate".** Meritul deosebit pentru această participare se datorează, în mare măsură, lui Alexandru Odobescu, care a înţeles importanţa acestui **„întîiu prilej ce s-a dat naţiunii române de a figura de sineşi stătătoare printre statele Europei...".**

Sutele de producători, miile de obiecte expuse au stîrnit admiraţia unanimă atît a juriului cît şi a vizitatorilor străini. Rezultatul, care avea să fie primele aprecieri oficiale, au fost 85 de recompense : 3 medalii de aur, 9 de argint, 35 de bronz şi 38 de „menţiuni onorabile". Un ziar francez scria : „Într-un viitor apropiat, România poate deveni, după cum ne-a dovedit cu frumoasa sa prezentare, un mare centru de producţie".

Într-adevăr, au făcut impresie bună materialele privind tipografia, fotografia, produsele şi maşinile agricole, mobilierul, animalele vii, alimentele, plantele, cărţile şi „alte obiecte care slujesc la îmbunătăţirea soartei poporului".

La Viena, în 1873, la a doua mare expoziţie la care a participat ţara noastră, pavilionul construit în stil pur românesc a fost apreciat şi el favorabil, concludente fiind cele 237 de recompense cîştigate în concurenţa cu cele 1 498 de firme şi colective.

Prezentă din nou la Paris în 1889, la expoziţia internaţională considerată ca fiind cea mai mare manifestare de acest gen din

secolul trecut, România a obţinut un spaţiu de 1 126 metri pătraţi (faţă de 560 prima dată). Expunînd mai multe produse decît la primele două şi aprecierile au fost mai mari — 273 de recompense : 2 mari premii, 24 medalii de aur, 66 de argint, 73 de bronz şi 108 menţiuni de onoare. În afara exponatelor cunoscute, au fost remarcate beţele de chibrituri fabricate la Piatra (considerate ca fiind cele mai reuşite din lume), plugul-sapă inventat de Daniilescu, produsele chimice ale dr. Istrati, precum şi trăsurile, litografiile, mătăsurile, conservele, zahărul, ceramica şi alte multe produse de calitate care, toate, au fost medaliate.

Luînd startul odată cu celelalte naţiuni, România a continuat să fie mereu prezentă la asemenea manifestări. Iată lista tuturor expoziţiilor internaţionale universale şi a tîrgurilor de mostre internaţionale organizate înainte de 1940 şi la care ţara noastră a fost prezentă cu standuri şi pavilioane proprii : 1867 — Paris ; 1873 — Viena ; 1889 — Paris ; 1899 — Rotterdam şi Amsterdam ; 1900 — Paris ; 1905 — Liège ; 1906 — Milano ; 1911 — Roma ; 1915 — Londra ; 1916 — Lyon şi Bordeaux ; 1917 — Glasgow şi Basel ; 1921 — Lyon ; 1926 — Philadelphia ; 1927 — Salonic şi Milano ; 1928 — Fiume ; 1929 — Barcelona ; 1931 — Yokohama ; 1932 — Tel Aviv, Poznan şi Lille ; 1933 — Tokio ; 1933 — Milano, Bari şi Praga ; 1935 — Bruxelles ; 1937 — Paris, Praga, Milano, Bari şi Belgrad ; 1938 — Londra şi Berlin ; 1939 — New York.

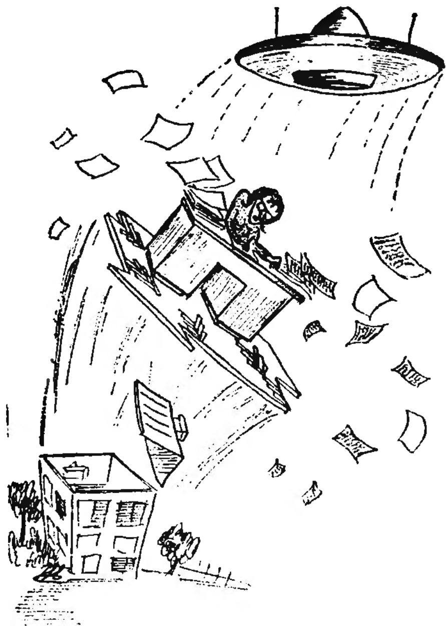
România, membră a Biroului Internaţional al Expoziţiilor încă de la înfiinţare, a participat activ la activitatea acestei organizaţii şi prin prezenţa la manifestările desfăşurate sub auspiciile acestui for internaţional. Posibilităţile crescînde de care dispune România socialistă în domeniul schimburilor comerciale îşi găsesc expresie concludentă şi în participarea la tot mai multe tîrguri şi expoziţii internaţionale. Numai în intervalul 1960—1965 România a fost prezentă la 166 de manifestări economice internaţionale.

EMIL TOMA

În numărul viitor al Colecţiei vom publica insolita povestire L o r e l e i *de JACQUELINE H. OSTERRATH. Totodată veţi putea citi începutul romanului* P l a n e t a c o n t r a d i c ţ i i l o r *de Q. G. LYN şi A. F. BIAN.*

UMOR

de
MIHU ANTIN

— ...Aceste absurdități despre nave cosmice extraterestre, emise de preoții cultului „farfuriilor zburătoare" !

— Neatentule, mi-ai stricat portretul !

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"

2012

prelucrare
&
editor
Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică
sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea
să (re)citim legendara Colecție.

dandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyllu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala!)

IMPORTANT

Abonați-vă din timp și pe termene cît mai lungi pentru a vă asigura continuitatea în primirea colecției.

Prețul unui abonament este de:

- *anual .... 24 lei*
- *pe șase luni .... 12 lei*
- *pe trei luni .... 6 lei*

Abonamentele se fac prin oficiile și agențiile PTTR la factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi, instituții, școli și licee.

6 MARTIE 1978

PREȚUL 1 LEU | 41002